

OBSAH

Úvod	11
Úvod do štúdia latinského jazyka	15
1. Výslovnosť	15
2. Dĺžka slabík	16
3. Prízvuk	17
4. Tvaroslovie (morfológia)	17
<i>Pars practica</i>	23
Caput I	
<i>Pars grammatica</i>	25
I. Deklinácia	25
II. Deklinácia	26
I. Konjugácia	28
II. Konjugácia	29
<i>Pars practica</i>	30
<i>Vocabula</i>	31
Caput II	
<i>Pars grammatica</i>	38
III. Konjugácia	38
IV. Konjugácia	40
Sloveso esse a jeho zloženiny	40
Deponentné slovesá	43
Osobné zámená	44
<i>Pars practica</i>	46
<i>Vocabula</i>	48
Caput III	
<i>Pars grammatica</i>	53
III. Deklinácia	53
Adjektíva III. deklinácie	55
Participium prézenta aktíva	57
Adverbiá	58
Indikatív imperfekta	59
<i>Pars practica</i>	61

<i>Vocabula</i>	64
Caput IV	
<i>Pars grammatica</i>	69
Stupňovanie adjektív	69
Stupňovanie adverbíí	72
Indikatív futúra	72
IV. Deklinácia	75
<i>Pars practica</i>	76
<i>Vocabula</i>	78
Caput V	
<i>Pars grammatica</i>	82
V. Deklinácia	82
Zámená	83
Perfektný kmeň	88
Indikatív perfekta aktíva	89
<i>Pars practica</i>	89
<i>Vocabula</i>	91
Caput VI	
<i>Pars grammatica</i>	95
Supínový kmeň	95
Particípium perfekta pasíva	96
Particípium futúra aktíva	96
Opisná konjugácia činná	96
Indikatív perfekta pasíva	97
Infinitívy a ich väzby	97
<i>Pars practica</i>	101
<i>Vocabula</i>	104
Caput VII	
<i>Pars grammatica</i>	108
Indikatív plusquamperfekta	108
Indikatív futúra II.	109
Relatívne používanie časov	109
Semideponentné slovesá	110
Nepravidelné slovesá	111
Číslovky	114
Rímsky kalendár	120

<i>Pars practica</i>	121
Vocabula	124
Caput VIII	
<i>Pars grammatica</i>	127
Konjunktív	127
Konjunktív prézenta	127
Konjunktív imperfekta	129
Vedľajšie vety uvedené spojkou ut	130
1. Účelové vety	130
2. Zabraňovacie vety	131
3. Obavné vety	131
4. Účinkové vety	132
<i>Pars practica</i>	133
Vocabula	135
Caput IX	
<i>Pars grammatica</i>	138
Konjunktív perfekta	138
Konjunktív plusquamperfekta	139
Ablatív absolútny	140
Časové vety	141
<i>Pars practica</i>	144
Vocabula	147
Caput X	
<i>Pars grammatica</i>	150
Súslednosť časov	150
Priame otázky	151
Nepriame otázky	152
<i>Pars practica</i>	152
Vocabula	154
Caput XI	
<i>Pars grammatica</i>	157
Gerundívum	157
Gerundium	158
Podmienkové vety	158
<i>Pars practica</i>	159
Vocabula	162

Caput XII

<i>Pars grammatica</i>	165
Dôvodové vety	165
Prípustkové vety	167
<i>Pars practica</i>	168
<i>Vocabula</i>	171

Pars Textualis

<i>Vulgata</i>	174
----------------------	-----

Ukážky biblických textov

Liber Genesis 1	176
Liber Genesis 3	177
Liber Genesis 6	179
Liber Exodi 2	180
Liber Exodi 32	181
Liber Samuhelis 1	183
Liber Samuhelis 3	185
Liber Samuhelis 17	186
Liber Regum 3	190
Liber Iob 1	192
Liber Psalmorum 1	193
Liber Psalmorum 6	194
Liber Psalmorum 7	194
Liber Danihelis Prophetae 3	195
Iona Propheta 1 – 2	200
Evangelium secundum Mattheum 3	202
Evangelium secundum Mattheum 7	203
Evangelium secundum Lucam 1	205
Evangelium secundum Lucam 2	208
Evangelium secundum Lucam 10	211
Evangelium secundum Lucam 19	213
Evangelium secundum Iohannem 1	215
Evangelium secundum Iohannem 2	217
Evangelium secundum Iohannem 4	218
Evangelium secundum Iohannem 19	221
Evangelium secundum Iohannem 20	223
Epistula ad Corinthios 1, 13	224

Latinsko – slovenský slovník	227
Záver	267
Zoznam použitej literatúry	269

ÚVOD

Latinský jazyk (lingua Latina) patrí do indoeurópskej skupiny jazykov. Hovorili ním pôvodne Latinovia (Latini), obyvatelia Latia, kraja v strednej Itálii pri dolnom toku rieky Tiber. Jedným z kmeňov, ktoré sídlili v tomto kraji, boli aj Rimania (Romani). Expanzívne výboje Rimanov spôsobili, že sa latinský jazyk za niekoľko storočí rozšíril do celého vtedy známeho sveta, teda nielen do Itálie, ale i do všetkých Rímom podrobených krajín. Latinčina sa tak stala spoločnou úradnou rečou.

Latinský jazyk prirodzene prešiel aj svojím vnútorným vývojom. Od 6. storočia pred Kr., z ktorého sa nám zachovali prvé písomné pamiatky v latinskom jazyku, až do 6. storočia po Kr. rozoznávame vo vývoji latinčiny nasledujúce obdobia: 1. predliterárne obdobie; 2. archaické obdobie; 3. klasické obdobie; 4. strieborné obdobie a 5. úpadkové alebo tiež železné obdobie.

Predliterárne obdobie sa tiahne od najstarších čias až po rok 240 pred Kr. Latinský jazyk tohto obdobia môžeme poznať len zo značne porušených nápisov, zlomkov kultovej poézie a zlomkov dvanástich tabúl. Latinčina tohto obdobia je pre nás dnes takmer nezrozumiteľná.

Archaické obdobie datujeme rokmi 240 až 80 pred Kr. Toto obdobie je charakteristické umeleckým vypestovaním hovorovej reči mesta Ríma na spisovný jazyk, ktorý sa postupne ustálil. Z tohto obdobia sa nám zachovalo množstvo literárnych pamiatok. Popri spisovnej latinčine sa však udržuje aj hovorová latinčina.

Klasické obdobie zas vymedzujeme rokmi 80 pred Kr. až 14 po Kr. Je to obdobie definitívneho ustálenia latinského jazyka z jeho gramatickej i pravopisnej stránky. Z lexikálnej stránky sa klasická latinčina vyznačuje predovšetkým snahou o čistotu jazyka. Zásľuhu na čistote a jasnosti latinského jazyka, rovnako aj na tom, že sa jazyk tohto obdobia stal až vzorom, majú predovšetkým významní autori a básnici daného obdobia – Cicero, Caesar, Vergilius a Horatius.

Strieborné obdobie trvajúce od roku 14 po Kr. do smrti cisára Traiana v roku 117 neprineslo vo vývoji latinského jazyka žiadnu zmenu, ani na úrovni gramatiky, ani na úrovni pravopisu. Rozdiely oproti klasickej latinčine možno badať len v štylistike.

Naopak, úpadkové alebo železné obdobie siahajúce od Traianovej smrti až po kodifikáciu rímskeho práva cisárom Iustinianom roku 529 po Kr. je charakteristické veľkými jazykovými zmenami. Ľudový jazyk začína získavať prevahu nad spisovnou latinčinou. Do jazyka a literárnych diel prenikajú prvky živej ľudovej reči a rozličné barbarizmy. Navyše sa porušujú gramaticky správne pravidlá jazyka. Napriek tomu sa spisovná latinčina tohto obdobia stala natrvalo svetovým jazykom rímskokatolíckej cirkvi. Cirkevní spisovatelia značne obohatili latinčinu nielen výpožičkami slov z iných jazykov – z gréčtiny, hebrejčiny, ale aj vytvorením nových slov.

Lingua Latina Biblica – vysokoškolská učebnica biblickej latinčiny je prvou z učebníc, ktorá je svojím obsahom koncipovaná tak, aby študentom poskytla základné gramatické poznatky a lexiku latinského jazyka používaného v latinskom preklade Biblie – Vulgate. Táto vysokoškolská učebnica vychádza z požiadaviek kurzu latinského jazyka organizovaného v rámci Letnej školy jazykov Biblie Centrom pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta v spolupráci s Centrom spirituality Východ – Západ Michala Lacka a Teologickou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave. Obsah a rozsah základných dvanástich kapitol je prispôsobený intenzívnemu spôsobu výučby, ktorá nevyhnutne vyžaduje hlbší výklad a účasť na hodine a nie je určená pre samoukov, avšak na druhej strane umožňuje preberať predkladané učivo rozličným tempom.

Každá kapitola pozostáva z dvoch častí – gramatickej (*pars grammatica*) a praktickej (*pars practica*). *Pars grammatica* približuje jednotlivé gramatické javy, ktorých osvojenie predstavuje nevyhnutnú podmienku zvládnutia latinskej morfológie a syntaxe. Pri výklade gramatiky sme vychádzali predovšetkým z *Latinskej gramatiky* od J. Špaňára a J. Hrabovského, ktorá vyšla v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve v Bratislave v roku 1993. *Pars practica* zas slúži na upevnenie nadobudnutých vedomostí a poznatkov. Dôležitou súčasťou každej kapitoly sú originálne vety z Biblie, ktoré majú študentov navigovať k správnej aplikácii jednotlivých gramatických javov priamo pri preklade originálneho latinského textu. Plynulý, vecne a štylisticky správny preklad by mal byť výsledkom štúdia každej jednej kapitoly. Aby si študenti rýchlejšie zvykli na latinský text v podobe, v akej sa nachádza vo Vulgate, upustili sme pri prepise latinských viet od užívania dĺžok v jednotlivých slovách, i keď ich zachováваме v gramatickej časti lekcie i v slovnej zásobe.

Veľký dôraz sa tak kladie nielen na zvládnutie základnej gramatiky, ale aj na správne osvojenie si slovnej zásoby. Považujeme za samozrejmé, že v priebehu štúdia získa študent aj návyk systematicky pracovať so slovníkom, lebo doporučené lexikálne minimum (vyše 1000 lexikálnych jednotiek) zhrnuté na konci každej kapitoly a rovnako aj v závere učebnice zostáva len minimom, hoci predstavuje dobré východisko pre preklad biblického textu v latinskom znení.

Druhá časť predkladanej vysokoškolskej učebnice biblickej latinčiny je určená na čítanie a nácvik správnej interpretácie samotného biblického textu v jeho stylistickej rozmanitosti a bohatosti. Študentom predkladáme výber základných biblických textov pochádzajúcich z jednotlivých biblických kníh, ktoré sa líšia nielen lexikou, ale najmä stylistickým prevedením. Študenti majú možnosť zoznámiť sa s autentickým latinským textom, na ktorom si môžu preveriť nadobudnuté vedomosti. Učebnica biblickej latinčiny je tak určená nielen študentom teologických fakúlt, ale aj všetkým tým, ktorí majú záujem čerpať z bohatstva latinského prekladu posvätných textov.

ZÁVER

Učebnica biblickej latinčiny, zostavená na základe viacročnej skúsenosti prednášania a štúdia, zodpovedá požiadavkám univerzitného vzdelávania v rámci základných kurzov štúdia teológie a religionistiky na slovenských fakultách. Je koncipovaná tak, že môže poslúžiť aj v rámci intenzívnych jazykových kurzov štúdia biblickej latinčiny.

Študenti sú v nej systematicky uvádzaní do základov gramatických poznatkov a lexiky latinského jazyka používaného v latinskej *Vulgate*, ktorá sa po celej západnej Európe používala počas takmer tisíc rokov ako oficiálne uznávaný text Písma. Tento text sa stal podkladom pre preklady Písma do národných jazykov. Napr. pre predreformačné preklady, akým bol v štrnástom storočí Wycliffov anglický preklad alebo prvý nemecký tlačený preklad. Vplyv *Vulgaty* označil náboženskú oblasť, predovšetkým náboženskú terminológiu. Jej vplyv však siaha aj do oblasti kultúry. *Vulgata* poznačila aj proces prechodu od latinčiny k románskym jazykom.

Učebnicu biblickej latinčiny venujeme našim študentom majúcim v oblúbe *Vulgatu* slovami Hieronýma (z listu biskupom, ktorí ho požiadali o preklad Písma do latinčiny): *Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gratum vobis didicero me quod iubere estis dignati complesse.*